

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ACTIVITĂȚII PARLAMENTARILOR ROMÂNI ÎN SPRIJINUL ȚĂRĂNIMII PE TIMPUL APLICĂRII REFORMEI AGRARE DIN 1921

de
BLAGA MIHOC

Cercetarea fondurilor arhivistice cu profil economic oferă specialistului, în general materiale privind dezvoltarea uneia sau alteia dintre ramurile economice, precum și devenirea în timp a instituțiilor de coordonare a acestora. Nu puține, însă, sînt și surprizele, acele momente în care cercetătorul poate descoperi aspecte nebănuite ale activității unora dintre personalitățile politice și literar-artistice, legate prin origine, ocupație sau „angajare politică” în special de pătura țărănească, aceea care, precum se știe, a constituit o majoritate absolută în masa locuitorilor țării. În acest sens semnalăm, între altele, un moment din activitatea politică a scriitorului transilvănean Ion Agârbiceanu, finalizată prin intervenția sa pentru o chestiune, care viza o problemă politică-economică de însemnătate excepțională, recunoscută ca atare de majoritatea istoricilor și căreia politicienii primelor decenii ale secolului nostru i-au acordat, e drept că nu numai din altruism și spirit novator, ci mai ales de nevoie, o mare atenție, aceea a aplicării reformei agrare.

Cu studiul acestui proces complex, sub multiplele sale aspecte, s-au ocupat numeroși istorici și economiști din perioada interbelică și din cea contemporană. Amintim, în treacăt desigur, din prima categorie pe G. Ionescu-Sișești, N. Cornățeanu, Mircea Georgescu, A. Frunzănescu, Constantin Garoflid, Ștefan Antim, G. Cipăianu și din a doua pe Vasile Liveanu, Mihail Rusenescu, Traian Lungu, Mircea Iosa, Iosif Kovács, Ilie Grămadă, N. Adăniloaie, I. Dărdală, M. Știrban, Gh. Hristodol, Mircea Voba, D. Șandru¹. Mulți dintre autorii citați au fost implicați direct ca personaje politice sau funcționari de stat în opera de expropriere și improprietărire. Această mare „revoluție economică” a fost sprijinită de

¹ Vezi pentru aceasta D. Șandru, *Reforma agrară, din 1921 în România*, Editura Academiei R.S.R., București, 1975, pp. 1—15, 17—79.

majoritatea intelectualilor democrați, între care se situa desigur și Ion Agârbiceanu.

Ca deputat național-țărănist² în parlament, sub guvernul liberal, în anii 1925—1926, el se va ocupa în mod deosebit de situația unor țărani din comunele Ocnișoara (plasa Aiud) și Spălnaca (plasa Uioara) ale județului Alba, lăsați la discreția autorităților locale, adică a primarului Emanoil Ladroman și a agronomului regional Alexandrescu din Ocnele Mureșului³.

Memoriul adresat de către „scriitorul deputat”, la 2 martie 1926, președintelui Consiliului de miniștri, Ministerului de Interne și Ministerului Agriculturii și Domeniilor în cauza țăranilor din comunele amintite demonstrează în primul rînd preocuparea acestuia pentru respectarea legalității în aplicarea reformei agrare și, într-un context general, atașamentul său față de aceia care probabil i-au dat votul, trimitîndu-l în parlament și pe care, mutatis mutandis — i-a imortalizat în unele din scrierile sale. „Gestul parlamentar” săvîrșit atunci de către Ion Agârbiceanu constituie astăzi o dovadă a existenței unei tradiții în obișnuința „coborîrii în Cetate”, a angajării directe a creatorilor de artă în viața socială. Exemplul său continua, firește la dimensiuni specifice, pe acelea ale lui Vasile Alecsandri și Titu Maiorescu pentru Vechea Românie sau ale lui Ioan Slavici și Ion Russu-Șirianu, pentru Transilvania⁴. Dar să vedem despre ce era vorba în concret, după cum ne informează însuși Ion Agârbiceanu. În satul Ocnișoara, primarul local Emanoil Ladroman a comis mai multe abuzuri în aplicarea reformei agrare, înproprietărind ilegal pe unii și frustrînd de înproprietărire pe alții. Împotriva acestor abuzuri țăranii nedreptățiți s-au plîns încă în aprilie 1925 subprefecturii. Subprefectura a dispus, pe baza celor reclamate de țărani, efectuarea unei anchete. Ea s-a desfășurat în luna iulie, în 14 zile de-a rîndul, sub îndrumarea efectivă a „prim-notarului județean”. Pe baza rezultatelor, consemnate într-un voluminos dosar de „400 de coale” ce cuprinde „toate abuzurile săvîrșite de primar, s-a hotărît înlăturarea acestuia din slujbă și trimiterea sa în judecată. Nu se știe din ce motive, însă, dar probabil în urma vreunei intervenții sus-puse, dosarul întocmit primarului Ladroman a fost oprit la arhiva prefecturii, „în loc să fie înaintat Parchetului

² Inițial Ion Agârbiceanu a fost membru al Partidului Național Român, apoi, după fuziunea acestuia cu Partidul Țărănesc, al Partidului Național-Țărănesc, pînă în martie 1927, cînd a trecut în Partidul Național Liberal. (*Aurora*, 25 martie 1907; Mihail Rusenescu, Ioan Saizu, *Viața politică în România 1922—1928*, Editura politică, București, 1979, p. 97).

³ Arhivele Statului din București, *fond Președinția consiliului de miniștri*, dos. 28/1926, f. 53—57.

⁴ Vezi pentru aceasta I. Slavici, *Sbuciumări politice la Românii din Ungaria*, București, Minerva, Institut de Arte Grafice și Editură, 1911, p. 1—115; P. Cociuba, *Ioan Russu-Șirianu, luptător pentru înfăptuirea unității naționale a poporului român*.

Tribunalului din Alba Iulia⁴⁵, așa cum ceruseră, în mai multe rînduri, cîțiva reprezentanți ai țăranilor nedreptățiți. Prefectura a găsit de cuviință doar să recomande țăranilor ca în viitoarele alegeri comunale să nu-și mai dea votul celui care i-a nedreptățit. În numele acestor țărani năpăstuiți, deputatul Ion Agărbiceanu se adresa, la 2 martie 1926, Ministerului de Interne, cerînd să intervină ca dosarul cu abuzurile primarului din Ocnișoara să fie înaintat tribunalului, desigur pentru ca vinovatul să fie pedepsit așa cum se cuvine. „Rog pe Dl. Ministru de Interne, cerea Agărbiceanu, să binevoiască a dispune autorităților administrative din fruntea județului Alba să înainteze dosarul acolo unde-i e locul și unde e de datoria celor ce au început cercetarea oficială, să-l trimită la parchet. Altfel se surpă orice credință a cetățenilor în sfințenia legilor“ conchidea el⁴⁶. Cam la fel s-au petrecut lucrurile în satul Spălnaca, după cum tot Agărbiceanu le povestește. De la proprietarul Isidor Hirsch, Comitetul agrar a expropriat, ce e drept după vreo doi ani de târăgănări, în iunie 1925, un teren de 18 iugăre, destinat împrumutării mai multor țărani cu locuri de casă⁴⁷. Ca să-și poată construi cît mai repede locuințe pe terenurile atribuite lor, țăranii au căzut de acord să plătească proprietarului recolta anului agricol 1925, de pe cele 18 iugăre; punerea lor în posesie asupra locurilor de case rezultate din parcelarea suprafeței amintite s-a făcut abia în 5 noiembrie, dar numai provizoriu. Ba mai mult, toată iarna lui 1925/1926, noii împrumutăriți au fost amenințați de către agronomul regional din Ocnele Mureșului, Alexandrescu, că „vor mai trece ani de zile pînă cînd vor putea intra în posesiunea (definitivă)“ a loturilor de casă, ce li s-au atribuit, fără însă a fi lămuriți cît anume aveau de plătit pentru ele. În sfîrșit, la 2 ianuarie 1926, probabil încurajat și de belșugul sărbătorilor de iarnă, numitul agronom a venit în comună și a cerut „să se încaseze de la fiecare împrumutător cu loc de casă cîte 94 lei, și în termen de 14 zile să-i vireze la Oficiul D-sale în Ocnele Mureșului“⁴⁸. Cum țăranii, ca mai totdeauna de altfel, nu aveau bani, și cum nici delegatul — perceptor nu s-a grăbit să-i încaseze, sorocul de solvire a trecut și, oficios, agronomul, după ce însfîrșit perceptorul s-a prezentat cu banii, a refuzat să-i primească, spunînd că „nu va primi banii pînă cînd fiecare din cei îndreptățiți nu vor da cîte o declarație în scris că vor solvi toate spesele ce se vor ivi cu trecerea locurilor de case în posesia lor“⁴⁹. La acest original „ultimatum“ șase aleși ai țăranilor se prezintă agronomului regional și-i declară că ei sunt gata să se oblige în scris de a „solvi toate spesele ce se vor mai ivi cu trecerea locurilor de case în posesia lor“⁵⁰. Ci totul e în zadar, căci, după încă cîteva gra-

⁵ Arhivele Statului din București, *fond Președinția consiliului de miniștri*, dos. 28/1926, f. 57.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, f. 53.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

tuite amînări, „incoruptibilul“ funcționar statal nu vrea să mai știe de nimic; el refuză primirea banilor pe motiv că țărani au întîrziat, și ca urmare arendează locurile de casă tot proprietarului Isidor Hirsch, de la care s-au expropriat, deși acesta primise în hotarul comunei Hăjdac o suprafață echivalentă. Agronomul vroia să împlinească, astfel, „prezicerea“ făcută inițial că „vor trece ani pînă cînd vor intra oamenii în posesiunea locurilor de casă“. Unul dintre țărani, Ion Podariu, apucase, după cum ne informează tot Ion Agârbiceanu, să-și clădească pe locul primit o căsuță. Proprietarul, devenit acum arendaș, arase încă din 15 ianuarie 1926 cele 18 iugăre ce-i fuseseră expropriate și, intervenind, nu e greu de ghicit prin ce mijloace, la jandarmeria comunală, a obținut ca aceasta să acționeze brutal asupra năpăstuitului țaran, somat acum „să-și strice casa și (să-și) ducă materialul de pe (acel) loc“, căci la caz contrar jandarmii „îi vor da foc“¹¹. În fața acestei situații, dată fiind popularitatea scriitorului și desigur și înțelegerea sa față de cei pe care atît de bine i-a surprins și prezentat în cărțile sale, o delegație de 10 săteni iscălră și duseră un memoriu lui Ion Agârbiceanu, relatîndu-i toate cele ce pătiseră, și rugîndu-l să-i ajute. Pe acest temei, prompt și rezonant, Ion Agârbiceanu se adresează președintelui Consiliului de miniștri și ministrului Agriculturii, relatîndu-le tot ceea ce pătiseră țărani din Spălnaca și cerîndu-le să ia măsuri de urgență pentru îndreptarea lucrurilor.

„Întrucît e limpede aici că e vorba de șicanele unui slujbaș care nu-i conștient de datoria lui, întrucît în primăvara asta cei mai mulți îndreptățiți voiau să înceapă clădirile“ (construcția locuințelor) conchi-dea Agârbiceanu, „rog pe dl. Ministru al Agriculturii să ia măsuri urgente pentru ca oamenii să nu mai fie postați de la drepturile cîștigate, că-i o batjocoră singeroasă o astfel de executare a reformei agrare“¹². Cerea, cu alte cuvinte, punerea în posesie definitivă a țăranilor asupra loturilor atribuite lor și, firește, pedepsirea funcționarului vinovat. Pentru a întări și mai mult demonstrația vinovăției funcționarilor locali din județul Alba, Agârbiceanu prezenta, la 11 martie 1926, ministrului Agriculturii, un „supliment“, constînd de astă dată dintr-un memoriu al „Reuniunii plugarilor și muncitorilor din Aiud“¹³. Memoriul avea 12 puncte în care țărani formulau acuze grave la adresa altui agronom, I. Ștefănescu din Aiud, vinovat și el de numeroase abuzuri în legătură cu aplicarea reformei agrare. Primele 4 puncte ale memoriului treceau în revistă abuzurile privind împrumutarea cu pășuni comunale, iar apoi, „într-un capitol separat, după cum arată Agârbiceanu, cele în legătură cu pădurile comunale“¹⁴.

Concluzia firească era, și Agârbiceanu o arată, că Ministerul Agriculturii trebuie să dispună o anchetă rapidă, care să verifice toate nemulțumirile țăranilor și să pedepsească după fapte, pe cei care s-au făcut

¹¹ *Ibidem*, f. 54.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, f. 95.

¹⁴ *Ibidem*.

vinovați de abuzuri în aplicarea legii. Numai așa urma să se asigure reușita operei de împrumut pe care o doreau, desigur, toți parlamentarii români pătrunși de dragoste de țară și hotărâți să contribuie la îmbunătățirea situației materiale a țărănimii. Se poate afirma deci, că gestul lui Agârbiceanu nu era singular, nu era o excepție, căci alături de el, au acționat, după „puteri“ numeroși alți scriitori, din diferite județe ale României. Amintim astfel pe publicistul bihorean Dumitru Lascu, originar din Girișul de Criș, care ca membru în parlamentul „guvernării“ liberale, s-a ridicat și el împotriva abuzurilor în aplicarea reformei agrare în Bihor, încă din 1923. În interpelarea pe care a adresat-o către președintele Consiliului de miniștri, la 1 noiembrie 1923, însoțită de documente scrise ce-i argumentau conținutul, el arăta în primul rând că pădurile expropriate de la diferiți proprietari din Bihor sunt defrișate în mod abuziv, fără nici un plan de exploatare prevăzut de lege. „Dacă jafurile vor continua, spunea Dumitru Lascu, în interpelarea sa, cea mai bogată regiune de lemne din Europa este amenințată ca în decurs de câțiva ani să devină ceea ce este astăzi Carst-ul de pe malul Adriaticii”¹⁵. Se înțelege de la sine că, în acest caz, păgubiți erau țărani, cărora urmau să li se atribuie, ca păduri comunale, zone defrișate. Pe lângă aceasta, spunea tot Dumitru Lascu, țărani din județele de graniță, Arad, Bihor, și Satu Mare, au fost afectați, în mod substanțial, și de reducerea suprafeței lotului tip de împrumut pe care o dădea legea, cât se stabilise inițial să fie, la 4 iugăre sau la mai puțin, pentru a constitui așa-numitele „rezerve de stat”. Aceste rezerve de stat, date inițial în folosință țăranilor prin intermediul obștilor de arendare, au fost luate și arendate unor „societăți” ca «Motocultura» sau «Terra», alcătuite din diferiți „antreprenori” capitaliști, în special minoritari, deosebit de odioși țăranilor. „Se comite, deci, conchidea Dumitru Lascu, sfruntata violare a legii de către organe obligate a o respecta și a impune și altora respectarea ei. Și nu e necesar a preciza rezultatul, adică mizeria și ticăloșiile provenite pe urma abuzurilor”¹⁶. Însuși consilierul agricol și implicit serviciile agricole județene au contribuit, după părerea exprimată aici de Dumitru Lascu, la frustrarea țăranilor de pământurile ținute în arendă provizorie, căci contractele cu amintitele „societăți” au fost încheiate înainte de a se decide ca acele pământuri să fie destinate ca rezerve statale. „De unde aveau să știe, încă de pe atunci, acei preținși «reprezentanți ai statului» care vor fi și cită extindere vor avea «rezervele» de care cred că își pot permite a dispune după plac și în ori și care moment”, se spune în interpelarea lui Dumitru Lascu¹⁷. Vecinătatea cu loturile țăranilor a terenurilor arendate ilegal «Motoculturii» și «Terrei», aducea pagube celor dintii, după cum remarcă parlamentarul român. Astfel, el amintește marile devastări pe care turmele de porci aparținând „societății nemțești”

¹⁵ *Ibidem*, dos. 20/1923, f. 333.

¹⁶ *Ibidem*, f. 337.

¹⁷ *Ibidem*.

«Motocultura» din Salonta le-au provocat, în octombrie 1923, loturilor unor țărani din Tulca, însămințate cu griu de toamnă, cât și amenințările cu arma de către funcționarii aceleiași societăți a celor ce nu voiau să le recunoască dreptul de folosință asupra terenurilor ce li s-au arendat. În numele țăranilor nemulțumiți, al căror reprezentant se declara, Dumitru Lascu arăta ministrului Agriculturii următoarele: „Țăranii români din regiunile menționate (Tulca și Salonta — n.n.) refuză a recunoaște «Motoculturei», «Terrei», »Agrarei« sau oricăreia dreptul de a le fura pământul deținut de dînșii în virtutea legii“. Și, mai departe, „acordarea de forță armată în scopul de a se valida acestor asociații de jaf drepturi inexistente, cu consecința aducerii la sapă de lemn a păturei țărănești, «talpa țării», cum ne place a o intitula, o considerăm de o crimă menită a nimici cu desăvârșire nu numai interesele și drepturile lor legale cât și bruma de încredere de care se mai bucurau autoritățile politice prin acele ținuturi“¹⁸. Îl ruga pe ministrul Agriculturii să ia inițiativa constituirii unei «comisiuni parlamentare», care să cerceteze situația aplicării reformei agrare în Bihor, și, ca urmare, acolo unde constată ilegalități, ca cele din zona Salonta și Tulca, să le îndrepte și să dispună pedepsirea vinovaților și „imediată repunere în posesiune a țăranilor deposezați prin sfidarea celui mai elementar simț de legalitate și moralitate. Aceasta pentru prevenirea unor evenimente a căror răspundere va rămâne în sarcina autorilor de fapt“¹⁹. Era această ultimă precizare o expresie directă a stării de tensiune ce domnea în rîndurile țăranimii bihorene, nemulțumită de numeroasele excluderi de la împroprietărire.

Urmînd poate exemplul lui Dumitru Lascu, alt parlamentar bihorean, Iosif Tărău, interpelează și el deopotrivă pe primul-ministru și pe ministrul Agriculturii și Domeniilor, la 16 noiembrie 1923, asupra unor nereguli ce vizează o problemă amplă, dintre care amintim nerespectarea dispozițiilor legale privind arendarea rezervelor de stat, nesatisfăcerea unora dintre îndreptățiții la împroprietărire, sau împroprietărirea abuzivă a unora, neîndreptățiți, tărgănarea punerii în posesiune asupra loturilor atribuite etc. Arendarea ilegală a rezervelor statale către acele „societăți“ amintite și de Dumitru Lascu, este o formă voalată de menținere a pămînturilor expropriate tot de către foștii proprietari, deveniți acum membri ai «Motoculturei» sau «Terrei». Această procedură stîrnea cum era și firesc, o adîncă nemulțumire a îndreptățiților. Și aceasta cu atît mai mult cu cît unii, deși îndeplineau toate condițiile pentru a fi împroprietăriți, fuseseră lăsați pe dinafară, iar alții, tot îndreptățiți, dar care-și cumpăraseră și împărțiseră între ei anumite pămînturi, în special de la Episcopia romano-catolică, fuseseră „scoși“ din drepturile asupra acelor loturi, expropriate de către organele agrare. La Nojorid, bunăoară, spunea parlamentarul Iosif Tărău în interpelarea sa, unde în vara lui

¹⁸ *Ibidem*, f. 337—338.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, dos. 1/1923, f. 24, 25.

1923 avusese loc împrăștierea festivă a țăranilor, de față fiind și ministrul Agriculturii, „au rămas neîmprăștiți vreo 100 de îndreptățiți, cărora, ca să nu-și revendice drepturile în fața dumneavoastră, adică să nu facă scandal, după vorba d-lui prefect . . . , li s-a făgăduit din partea tuturor autorităților că vor fi împrăștiți ulterior. Bieții lipșiți au rămas, însă, pînă astăzi cu făgăduiala neîmplinită”²¹. Mai mult, chiar, în loc să fie împrăștiți, pămîntul s-a dat unui agent liberal domiciliat în Oradea Mare. Sătenii din Alparea, Betfia și Rontău, văzînd că lucrările de împrăștiere merg foarte încet și, după cum spunea Iosif Tărău, pierzîndu-și „orice nădejde de a ajunge în posesiunea pămînturilor ce li s-au făgăduit, și-au cumpărat, prin bună învoială, pămînt cu întindere de la 1 la 5 iugăre, și după ce Comisia de ocol a aprobat aceste cumpărături, Comisia județeană a nimicit contractele pe pămînt, căci pămînturile cumpărate sunt expropriate. Acum bieții săteni, dintre care mulți și-au făcut și case pe pămîntul cumpărat, sunt expuși să fie scoși din pămînturile muncite de ei, prin hotărîrea Comisiei județene . . . , care de altă parte aprobă cumpărături ce neîndreptătesc regiuni întregi”²². Firește că, dacă acest caz a fost rezolvat în final prin aprobarea cumpărăturilor, meritul îi revine lui Iosif Tărău, ca unul ce a exprimat în parlament doleanțele țăranilor. „Cuvîntul” acestui deputat a vestejit, de la tribuna parlamentară, și mecanismul procedural greoi al aplicării împrăștiării, prin care organele de aplicare a reformei agrare fie că întîrziu punerea în posesie a împrăștițiilor asupra loturilor primite, fie că își anulau, pe scară ierarhică, unele altora hotărîrile o dată date. Astfel, țăranii din satele Oșorheiu, Fughiu, Episcopia Bihor, nu puteau intra în stăpînirea loturilor atribuite lor, cu toate că încă din vara lui 1923 „formele legale” pentru aceasta erau îndeplinite. Motivul era, după cum arată Iosif Tărău, că „organele de la Consilieratul agricol, în urma intervenției proprietarilor, nu sunt disponibile a eși la fața locului pentru predarea faptică (a terenului), căci d-nul consilier agrcol și dl. agronom au bunul obicei de a primi în audiență numai pe proprietari și nu pe îndreptățiți”²³. Nu mai puțin ilegal au acționat oficialitățile și în chestiunea împrăștiării îndreptățiților din comuna Săcădat, în număr de 160, cărora inițial li s-au atribuit în arendă forțată doar 59 iugăre (49 iugăre ca loturi de cultură, 10 iugăre ca locuri de casă) din cele 370 expropriate în hotarul acelei comune. Mai mult, Comisia județeană pentru expropriere și împrăștiere, în loc să sporească această suprafață, „a hotărît a le lua și ce au avut în arendă forțată și le-a dat, pesemne ca să poată munci mai intens, pămînt la 8 km depărtare, în hotarul altui sat, de la alt proprietar, spunea Iosif Tărău. Și, mai departe, concluzionînd cu dezamăgire: „ar fi lung pomelnicul de a înșira nedreptățile făcute văduvelor și invalizilor de război (căci) ar trebui să înșir toate satele din

²¹ *Ibidem*, f. 24.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

județ... O legitimă revoltă mocnește în sufletul țăranilor în urma acestor nelegiuiiri. A fost caz când țăranii au vrut să linșeze pe unii dintre membrii societăților de exarendare. A trebuit... să intervenim pentru potolirea spiritelor surescitate; ne-a reușit vremelnic (dar) întrebăm, cu grijă, oare pînă cînd vom putea fi stăpîni pe pornirile acestor nedreptățiți?“²⁴.

Nu mai puțin numeroase sunt, însă, și nemulțumirile pentru neacordarea autorizației de defrișare a unor terenuri atribuite ca pășuni comunale sau pur și simplu ca loturi pentru cultură. Un exemplu de acesta l-ar constitui cazul întîmplat locuitorilor din Olcea (plasa Beliu, județul Bihor), cărora organele de improprietărire le-au atribuit, încă din 23 noiembrie 1925, o suprafață de 299 iugăre de pădure, pentru a fi transformată în teren agricol, necesar țăranilor ca teren de cultură, locuri de casă, precum și pentru satisfacerea intereselor obștești (pentru școală și pentru biserică²⁵). Dar, la 26 iunie 1931, Comisia de ocol pentru improprietărire din Tinca, avînd și avizul Ocolului silvic Beliu, din 7 februarie același an, a hotărît ca acest teren să fie atribuit altor comune. De aceea, îndreptățiii din Olcea cer sprijinul „senatorului“ Ludovic Bica, membru în parlament, sub guvernarea Partidului național-țărănesc, iar acesta, în numele țăranilor, „depune“ ministerului de Interne, la 13 iulie 1931, o „comunicare“, în care protestează împotriva exosecționării lor. Concomitent, însă, „antistia comunală“, (primăria adică), a intervenit în această chestiune cu un memoriu de protest și la Ministerul Agriculturii. Cazul a rămas, însă, ca atîtea altele, fără rezolvare, cu atît mai mult cu cît de astă dată nu era vorba decît de „schimbarea proprietarilor“, terenul în discuție fiind totuși atribuit îndreptățiților și nu rezervat pe seama statului. Eforturile parlamentarului bihorean, ca de altfel și ale altora, au rămas fără rezultat. Oricum activitatea unora dintre deputați, a celor ce au militat pentru aplicarea corectă a legii de reformă agrară pe cale parlamentară, demonstrează, dincolo de ideile lor politice, o gîndire progresistă, o înțelegere justă a dorinței legitime a țăranilor pentru pămînt. —

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem*, dos. 2, f. 114—115.